ואומר הלל הגדול[13]. וחותם בנשמת[14] כל חי ובישתבח[ד], דנשמת כל חי הוא ברכת השיר[15] וישתבח[ה] הוא ברכת השיר[16], והרי[ו] שנינו[17] שאומרין עליו ברכת השיר. ויש[ז] שאומרים על אותו נבל[18] שמעון פטר חמור[19], שהוא טעות של דומה[20], יסדו (עם אותו תחילה) [אותה תפילה] ושאר תפילות כשהיה על הסלע[21]. וחס ושלום שלא תהיה זאת בישראל, (ולכל האומות דיבר) [וכל האומר דבר] זה כשיבנה בית המקדש יביא(ו)

חטאת שמינה. ואחר כך מברך ברכת היין ושותה.

ובמוצאי שבת מברך יקנה"ז, יין קידוש נר הבדלה זמן. וחותם בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קידשת, הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך. ברוך אתה י"י המבדיל בין קדש לקדש. ושהחיינו.

ה. הבא[1] להוציא אחרים[2] ידי חובתם בהלל[א] ובאגדה וסדר ברכת מצה ומרור[3], יקדש וישתה כוס ראשון, ויטבול טיבול ירק הראשון, ויאמר האגדה, וישתה כוס שני, ויפרוס פרוסת ברכה.

שינויי נוסחאות

ד. ובישתבח כ"ה כרוב כה"י ונמחק מקולות, וחסר בכי"ל וכי"ב. ה. וישתבח הוא ברכת השיר בכי"מ, כי"ב וכי"ב, ולימה בכי"ל (וסרס"י ומו"ה). ולמה הע'. ו. והרי שנינו וכו' בכי"מ (והסעתקת מהר"ם מלמוה), וכעי"י בכי"ב. וכבי"ל: היא ברכת השיר ששנינו בערבי פסחים. ז. ויש שאומרים וכו' בכי"ל בלבד (ונמחק גם במו"ה כ"ם בג, בסוף פי' ההגדה).

ה. א. בהלל ובאגדה בכל כה"י ונמחק מקולות, מבכד כי"ל: באגדה והלל (בגלמה הגיה המסדר).

המנהג היום. ולענין מה שפסק רבינו כר' יוחנן, אין כן דעת הרי"ף והרמב"ם פ"ה ד"י. שפסקו כרב יהודה דברכת השיר הוא יהללוך, ואי' אומר כלל נשמה [וגם לא הלל הגדול, אא"כ שותה כוס חמישי]. וכ"ד דעת רע"ג ומנהג ספרד ופרובינציא בבנדיג שם. וע"ל סב"ד הע' 6. 13. כגירסת רשב"ם קיח, א ד"ה כי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול". וזו הגירסא שלפנינו. וכראב"ד שם עמ' 170 כ' שכ"ה ברוב הספרים. ואילם ברוב הגאונים והראשונים שלפנינו הגי': חבריו. וכן עולה ממש"כ רש"י בסדר הארוך לקמי סב"ד. ע"ש. 14. נשמה אחר הלל הגדול, כנהוג אצלינו. ולא כראב"ה (שהלל בעיקר המנהג בעקבות רבינו) סוף עמ' 168. שנשמה לדם להלל הגדול. וכ' בשם רש"י לומר הלל הגדול לדם. ועי' הגמ"י פ"ח אות כ' שהביאו ב' הדעות. 15. כ' יוחנן קיח, א. ועי' הע' 12 דעת הפוסקים כרב יהודה. 16. ראה ש"נ. והכונה בנוסי זו, דנשמה נקרא ברכת השיר משום שמסיים בישתבח שהיא הברכה המסיימת פסוקי דזמרא. ובתוד"ה רבי יוחנן כתבו דנשמה נקרא ברכת השיר מצד עצמו, לפי שבשבחות אומרים אותו אחר פסו"ז. 17. במתני' שם קיז, ב. 18. "אחרי לבבכם זו מינות וכה"א אמר נבל בלבו אין אלקים" (ברכות יב, ב). וברש"י שם: "אין לך נבל כי ההופך דברי אלקים חיים". 19. הוא פיטר ה"שליחי" הנתרי להסיח ולהדיח את היהודים לאמונת אותו האיש. ואלו יחסי תפילת נשמה ועוד פיוטים, כמו "אתן תהלה" ליה"כ, ראה לקמן הל' יוה"כ בנדפס סי' שכה בתוספת מכי"ל, בשם ר"ת "מימות שמעון כיפה שיסד סדר של יוה"כ אתן תהלה". ויש שייחסו לו ברכת אהבה רבה, ראה סדור חכמי אשכנז עמ' פט. וראה גם "אגדתא דשמעון כיפא" בנוסחאותיה השונות. ובס' חסידים סי' קצא: "יהודי שהמיר מכנין לו שם ... ואפי' לצדיק והם תועים אחריו כגון שמעון כיפה. שאוברים פטר חמור". וראה גם אוצר התפלות עמ' שלא בתקון תפילה, שהביא ש"ר הירץ ע"ד הרש בפרש סידור כל ב'. נלכד אחר אמונה זו וכתב בשם ר' יהודה בר' יעקב ש"ר שמעון בן כיפא יסד נשמה ע"כ ר' ידמה לך. א"ר. איפוא, תמימות דעים באשר לטיבו האמיתי של אותו אדם. באשר למחבר ה"נשמה", ראה תלין תפילה שם שחיברה שמעון בן שטה. 20. כמי "יודי דומה" - שאול וקבר. וזהו ביטוי גנאי ל"רומא" (ראה ירושלמי ע"ז פ"ג ה"י וב"ר פ' לט). וא"צ להגהת הרש"ר כאן "רומא". ובאיסור והיתר הגנוז: רומי. 21. ובכאי השם שמעון כיפא.

ד. 1. סרש"י סי' שפא: אי"ה סי"ן; פ"ד ס. ורשא כי' קלח [ובקצור סי' קלב]; האורה ח"ב סב"ה. והועתק בהסמטות בראב"ה סי' תקכה עמ' 171. ובשיבולים בא"ה ליל הפסח סל"ו. 2. הגאונים והראשונים הא"כי בהצעות שונות לעשיית כמה סדרים. והיכן אינן סותרות בעיקרן, וכמו שסיים ראב"ה "ואלו ואלו דברי אלקים חיים". ואציין מקצתם: סרע"ג, גילדשרידט עמ' קבא; ריצ"ג ח"ב עמ' קד; ריי"ף פ"י (כז, א); ראש סל"ז; ראב"ן, ערנרייך קסו, ב; מעה"ג סב"ח; ראב"ה שם; שד"ל ס"ס ריח; טוש"ע סי' תפד. הצעת רבינו כאן לעשות הסדר לאחרים אחרי בורך. לקוחה כ"אלקי הרוחות" לר"י ט"ע, שכ' אחר כ"ך: "חליף לכמה בתי ועבד כה"ג עד הכא". ובמנהיג ספ"ה הביא בשמי כסדר הזה בהרחבת לשון. 3. בלא בהכ"ן. ראיתי בבקיאין,

כדלקמן. 4. בהעתקת הא"ר
5. דעת רבינו דמשום האפי
ולא בשהיה. וכ"כ תוס' לי
מצה, והביא דעת החילו
שלישי לרביעי הוא משום
לקמן כ"ה. 6. בא לבאר
אחר ששתה יותר מד' כוסו
שתה בכמה בתים, וע"ז ב
בתוך סעודתו. 7. במתני'
ברשב"ם על מתני'. 9. לא
מצה ומרור, וכדלקמן. 10
מפטירין כו', וכנ"ל הע' 5.
הדבר. וכ"ה דעת העטור
קלו טור ב. והובא"ד בטור

המוציא ועל אכילת מ
כהילל. ויקום ויעשה כ
סעודתו ויברך על מזונ
המצרי[2], ויברך וישתה
מזונם וישתו כוסם.
וישתה[5], שלא[6] אסרו
ופירשו הדבר בתלמוד
ההלל, אבל על היין
יש עוד בית שלישי לג
יגמור ל
ומי שגמר סעודתו בב
אינו יכול לשוב ולקר
הפסח אפיקומן ואסי
ארבע כוסות בביתו ע

ועל הירקות יברכו הנ
הכוס וישתו. וברכת
ויאכילם ולא יאכל
לאורחים אלא א"כ א
התירו[12], לפי שהן
המוציא. ולא קידוש
חובתן אע"פ שיצא.
לפטור את המרור
הלחם של כל ימות
ואת ההלל יגמור לה